

◇ درس هشتم: اختیارات شاعری (۲) وزنی

📌 فرق اختیار وزنی با زبانی رو می دونی؟

اختیار زبانی: قابلیت ها و تسهیلاتی در تلفظ برای شاعر فراهم می سازد تا به ضرورت وزن از آن استفاده کند؛ بی آنکه موجب تغییر در وزن شود. اما،

اختیار وزنی: امکان تغییراتی کوچک در وزن است؛ تغییراتی که گوش فارسی زبانان آنها را عیب نمی شمارد. این اختیار راکه به وزن و آهنگ شعر مربوط می شود « اختیار وزنی » می نامند.

اختیارات وزنی در چهار بخش خلاصه می شود:

(۱) بلند بودن هجای پایان مصراع: هجای پایانی مصراع ها (چه کوتاه باشد، چه کشیده) همواره بلند به حساب می آید و با علامت (-) نشان داده می شود:

ماه را مانی ولیکن ماه را گفتار نیست

سرو را مانی ولیکن سرو را رفتار نه

مثال:

.....

.....

.....

آخرین هجا در مصراع اول کوتاه و در پایان مصراع دوم، هجای کشیده است؛ اما شاعر آنها را بلند به حساب آورده است، بدون آنکه خللی در وزن ایجاد شود. بنابراین در پایان مصراع، هجای کشیده و کوتاه و بلند تفاوتی ندارند؛ زیرا هر چه باشد، هجای بلند محسوب می شود.

نکته: در سال گذشته آموختیم که این قاعده در هجای پایان نیم مصراع اوزان همان روایتی نیز اعمال می شود. (یادت میار؟)

(۲) آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن: شاعر فقط در رکن اول مصراع به جای « فاعلاتن »، (- - U) می تواند « فعلاتن »، (U - -) بیاورد؛ البته عکس آن درست نیست؛ یعنی نمی توان به جای فاعلاتن از فعلاتن استفاده کرد.

به وداعی دل غمدیده ما شاد نکرد (حافظ)

یاد باد آن که ز ما وقت سفر یاد نکرد

.....

.....

.....

